

DESCOPERIRI MONETARE ANTICE ȘI BIZANTINE ÎN BANAT

A. Tezaure

I. **Cuptoare** (Secul), jud. Caraș Severin. Muzeul din Reșița a achiziționat șase monede de argint provenind dintr-unul din tezaurele descoperite în această localitate ¹.

1. Denar de la Caracalla. Cohen IV, 154; RIC, IV/1, p. 213, nr. 11, emis la Roma între 196—198.

2. Denar de la Diadumenianus. Cohen IV, 21.

3. Denar de la Severus Alexander. Cohen IV, 29.

4. Antoninian de la Gordianus. Cohen V, 97.

5. Antoninian de la Gordianus. Cohen V, 105.

6. Antoninian de la Filip Arabul. Cohen V, 25.

II. **Gornea**, com. Sichevița, jud. Caraș-Severin. Dintr-un lezaur de monede de bronz din secolul IV, descoperit în hotarul comunei, despre care lipsesc informații mai detaliate, se cunosc 11 piese păstrate în Muzeul satului Gornea ². Lista lor este următoarea:

1. Constantinus II, Sirmium, 351—354, M 3. LRBC, II, 1605.

2. Constantius II, Sirmium 351—354, M 3. LRBC, II, 1603.

3. Constantius II, Sirmium, 355—361, M 3 Cf. LRBC, II, 1612, dar FH 4.

4. Constantius II, Thessalonica, 351—354, M 2. LRBC, II, 1679.

¹ În hotarul comunei Cuptoare (Secul), jud. Caraș-Severin, pe locul numit „Piatră Albă” a fost descoperit în 1800 un lezaur de peste 500 piese de argin de la M. Aurelius până la Traianus Decius: Zs. Ormos, **TörtRégErt.**, VII, 1881, p. 105—120; VIII 1882, p. 151; 1891, p. 62—63; B. Milleker, **Délmagyarország Régiségleletei**, II, Timișoara, 1899, p. 41; I. Berkeszi, **Délmagyarország éremleletei**, Timișoara, 1907, p. 25; **Rep Arh.**; **Tabula Imperii Romani**, L. 34, 1968 (Aquincum-Sarmizegetusa-Sirmium), Cuptoare, p. 51.

² Monedele au fost donate Muzeului Satului Gornea de către cetățeanul Tudor Moza (Gornea nr. 96), de la care avem și informațiile.

5. Constantius II, Heraclea Thracica, 351—354, M 3, Cf. LRBC, II, 1900, dar FH 4.
  6. Constantius II, Cyzicus, 351—354, M 3. Cf. LRBC, II, 2496, dar FH 4.
  7. Constantius Gallus, Aquileia, 352—354, M 3. Cf. LRBC, II, 933, dar FH 4.
  8. Constantius Gallus, Siscia, 351—354, M 3. Cf. LRBC, II, 1217, dar FH 4.
  9. Constantius Gallus. Reversul complet sters.
  10. Iulianus, Antiochia, 355—361, M 3. Cf. LRBC, II, 2636, dar FH 3.
  11. Valentinianus, Siscia, 364—367, M 3. LRBC, II, 1271.
- III. **Moldova Veche**, jud. Caraș-Severin. Tezaur de monede de bronz din sec. IV, din care cinci piese au ajuns în Muzeul Reșița ³:
1. Constantius II, Constantinopol, 351—354, M 3, LRBC, II, 2033.
  2. Constantius II, Sirmium 355—361, M 3. Cf. LRBC, II, 1612, dar FH 4.
  3. Constantius II, Aquileia, 355—360, M 3. LRBC, II, 943.
  4. Constantius II. Reversul complet sters.
  5. Iulianus, Aquileia, 355—360, M 3. Cf. LRBC, II, 949, dar FH 4.

B. Piese izolate

I. **Bocșa**, jud. Caraș-Severin. Tetradrachmă thasiană de tip Dionysos-Heracles ⁴, D=31 G=17, 12 (fig. 1).

II. **Dulău**, jud. Timiș. Aureus de la Otho ⁵. Cohen, I, 2. G=6,58.

III. **Jupa**, jud. Caraș-Severin. În urma unor periegeze efectuate în 1964—1965 pe malul Timișului, pe locul așezării civile de pe lângă castrul de la Tibiscum (Jupa) au fost descoperite următoarele piese ⁶:

1. Denar de la Traian. Cohen II, 509; Strack, p. 119, pl. V/360.
2. Denar de la Antoninus Pius, 149 e.n. Cohen II, 281; Strack, p. 138, nr. 195.
3. Sestertius de la Septimiu Sever, 195—196 e.n.; RIC, IV, p. 819, nr. 704.
4. Denar de la Maximinus Thrax. Cohen IV, 31.
5. Bronz de la Filip Arabul. Pick, I/1, p. 9, nr. 2.
6. Bronz de la Trebonianus Gallus. Pick I/1, p. 54, nr. 115. D=27 G=8,61.

³ La tezaurele aflate în această localitate în decursul timpului (I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 35; AnB, II, 3 1929, p. 63; SCIV, XIII, 1962, p. 221, nr. 34; SCIV, XVI, 1965, Cronică, p. 400 sq.) se adaugă cel descoperit în vara anului 1965 la „Flotații”: SCIV, XVII, 1966, Cronică, p. 425, nr. 36. Cele cinci monede prezentate, dintre care trei au fost donate de cetățeanul Petru Costa (satul Măcești nr. 121), aparțin acestui tezaur.

Recent Muzeul Reșița a achiziționat de la cetățeanul Nicolae Mărișescu, din comuna Pescari, aproximativ 4200 monede aparținând aceluiași tezaur.

⁴ Piesa se află în colecția particulară a cetățeanului Adalbert Velő (Reșița, str. dr. Petru Groza nr. 3), căruia îi mulțumim pentru informații. Moneda figurează în lista descoperirilor de piese thasiene dată de E. Chirilă — G. Mihăescu *Der Münzhort von Căpriloru*, Tîrgoviște, 1969, p. 53, nr. 5, cu harta nr. 2.

⁵ Piesa se află în Muzeul Reșița, nr. inv. 500. O prezentare a ei de către prof. O. Răuț în ziarul *Flamura* din Reșița.

⁶ Descoperirea a fost făcută de W. Farkas, directorul Muzeului din Caransebeș. Monedele se păstrează în Muzeul Reșița. Pentru castrul și așezarea romană de la Tibiscum (Jupa) vezi *Tabula Imperii Romani*, L 34, 1968 (Aquincum — Sarmizegetusa — Sirmium), p. 111 cu bibliografia respectivă; *RepArh.*, M. Moga, Castrul roman de la Tibiscum, în *RevMuz*, număr special II, 1965, p. 433.

7. Bronz de la Gallienus. Cf. Cohen V, 932. D=17,5—22 G=1,52.
8. Bronz mic de la Aurelian. Cf. Cohen VI, 145. D=21 G=3,21.
9. Bronz mic de la Aurelian. Cf. Cohen VI, 63, dar în exergă XXI. Emis la Roma. D=21 G=3,30.
10. Bronz mic de la Aurelian. Cf. Cohen VI, 142, dar în exergă Q.D=21 G=4,02.
11. Bronz mijlociu de la Probus. RIC, V/2, p. 36, nr. 170. Emis la Roma. D=21—24 G=3,5.
12. Bronz de la Carinus. RIC, V/2, p. 169 nr. 239. Emis la Roma. În exergă KAZ. D=21 G=3,00.
13. Bronz de la Constans, Constantinopol, 346—350, M 2. LRBC, II, 2014, dar în exergă CONSA.
14. Bronz de la Constantius II, Constantinopol, 351—354, M 2. Cf. LRBC, II, 2033, dar în exergă CONSQ.
15. Bronz de la Constantius II, Sirmium, 351—354, M 2. Cf. LRBC II, 1601, dar FH 4.
16. Bronz de la Constantius II, Thessalonica, 351—354, M 2. Cf. LRBC II, 1677, dar TS.
17. Bronz de la Constantius II, Thessalonica, 351 M 2. Cf. LRBC II, 1677, dar TS.
18. Bronz de la Constantius II. Sirmium, 355—361, M 3. Cf. LRBC II, 1605 dar BSIRM și FH 4.
19. Bronz de la Constantius II, Sirmium, 351—354, M. 3. Cf. LRBC II, 1603 sau 1605, dar HSIRM și FH 4.
20. Bronz de la Constantius II, Sirmium, 351—354, M 3. Cf. LRBC II, 1605.
21. Bronz de la Constantius II, Sirmium, 351—354, M 3. Cf. LRBC II 1605, dar HSIRM și FH 4.
22. Bronz de la Constantius II, Sirmium, 355—361, M 3. Cf. LRBC II, 1613, dar FH 4.
23. Bronz de la Constantius II, Constantinopol, 351—354, M 3. Cf. LRBC II, 2043 dar CONS și FH 4.
24. Bronz de la Constantius II, Thessalonica, 351—354, M 3. Cf. LRBC II, 1681, dar FH 4.
25. Bronz de la Constantius II, Thessalonica, 351—354, M 3. Cf. LRBC II, 1681, dar în cimp (gamma) și tip FH 4.
26. Bronz de la Constantius II, Heraclea, 351—354, M 3. Cf. LRBC II 1900, dar în exergă SMH (delta) și tip FH 4.
27. Bronz de la Constantius II, revers deteriorat. M 3, FH 4.
28. Bronz de la Constantius II, revers deteriorat. M 3, FH 4.
29. Bronz de la Constantius II, revers deteriorat. M 3, FH 4.
30. Bronz de la Constantius II. revers deteriorat. M 3, FH 4.
31. Bronz de la Constantius Gallus, Constantinopol, 351 - 354, M 2. Cf. LRBC II, 2034. Exerga ilizibilă.
32. Bronz de la Constantius, Constantinopol, 351—354, M 2. Cf. LRBC II, 1602, dar în exergă SIRM.
33. Bronz de la Constantius Gallus, Siscia, 351—354, M 2. Cf. LRBC II, 1217, dar FH 4.
34. Bronz de la Constantius Gallus. Reversul șters. M 3 FH 4.
35. Bronz de la Iulianus, Sirmium, 355—361, M 3. Cf. LRBC II, 1611.
36. Bronz de la Iulianus. Revers rău păstrat. M 3, FH 4.
37. Bronz de la Valentinian, Siscia, 364—367, M 3. Cf. LRBC II, 1336, dar sub litera P un punct.
38. Imitație barbară⁷ după o piesă de bronz din sec. IV, după tipul numit de LRBC „falling horse” (=FH) M 2. Moneda imită destul de exact

⁷ În legătură cu descoperirile mai vechi de asemenea imitații vezi NumK, III, 1904, p. 77—87 și IV, 1905, p. 67. ,

tipul aversului și reversului de pe originalul roman. Literele legendei aversului sînt înlocuite printr-o serie de semne derivate din acestea. Pe revers se pot recunoaște elemente din legenda Fel. Temp. Reparatio. Semnele din exergă nu pot fi puse în legătură cu nici un fel de litere. În cîmp litera gamma. (Fig. 2—3).

IV. Pescari⁸, jud. Caraș-Severin. Denar de la Severus Alexander. Cohen IV, 192.

V. Pojejena⁹, jud. Caraș-Severin.

1. As de la Traian, 101—103. Cohen II, 640; Strack, p. 57 sqq, nr. 329.

2. Sesterț de la Hadrian, 121—123. Cf. Cohen² II, 1076; Strack, p. 63, nr. 573.

3. Bronz de la Trebonianus Gallus¹⁰. Cf. Pick I/1, nr. 50 sau 52.

4. Bronz de la Constantius II, Sirmium, 355—361, M 3. Cf. LRBC II, 1613, dar FH 4.

5. Bronz de la Constantius II, Siscia, 355—361, M 2. Cf. LRBC II, 1234, dar FH 4 și fără linie frîntă în exergă.

6. Bronz de la Constantius Gallus, Aquileia, 352—354, M 2. Cf. LRBC II 925 dar FH 4 și în exergă AQT.

7. Bronz de la Constantius Gallus, Heraclea Thracica, 351—354, M 2. Cf. LRBC II, 1890, dar FH 4.

8. Bronz de la Iulian, Sirmium 355—361, M 3. Cf. LRBC II, 1611, dar FH 4.

9. Decanumion de la Iustinus. Cf. Wroth, p. 16, nr. 38, pl. III/9.

NICOLAE GUDEA

ANTIKE UND BYZANTINISCHE MÜNZFUNDE IM BANAT

(Zusammenfassung)

Es werden die Münzen dreier Horte, sowie Einzelfunde aus fünf Ortschaften vorgelegt:

A. Horte

I. Sechs Stück, drei Denare und drei Antoniniane aus einer der zwei, im vorigen Jahrhundert in Cuptoare, Bez. Caraș-Severin (Anm. 1) entdeckten Horte. Museum Reșița.

II. Elf Bronzenmünzen aus einem in Gornea, Bez. Caraș-Severin, entdeckten Hort des 4 Jhs. Dorfmuseum Gornea.

III. Fünf Bronzemünzen aus einem Hort des 4 Jhs., der 1965 in Moldova Veche, Bez. Caraș-Severin (Anm. 3), entdeckt wurde. Museum Reșița.

⁸ Piesa a fost achiziționată de Muzeul Reșița de la cetățeanul Tundrea Pătru din comuna Pescari, cu indicația că a fost găsită la punctul numit „Culă”.

⁹ Piesele au fost achiziționate de la prof. Voin Stancovici din Pojejena, care le-a adunat cu deosebită grijă de la descoperitori. Azi se află în Muzeul Reșița. Cei mai mulți descoperitori indică drept loc de găsimă teritoriul fostului castru roman din „Via Bogdanovici”.

¹⁰ Moneda a fost descoperită la suprafață pe arătura proaspătă din interiorul castrului, în timpul cercetărilor arheologice executate aici de Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj împreună cu Muzeul Reșița.

B. Einzelfunde

I. Eine thasische Münze vom Typ Dionysos-Herakles Fundort Bocşa, Bez. Caraş-Severin. Privatsammlung. Abb. 1.

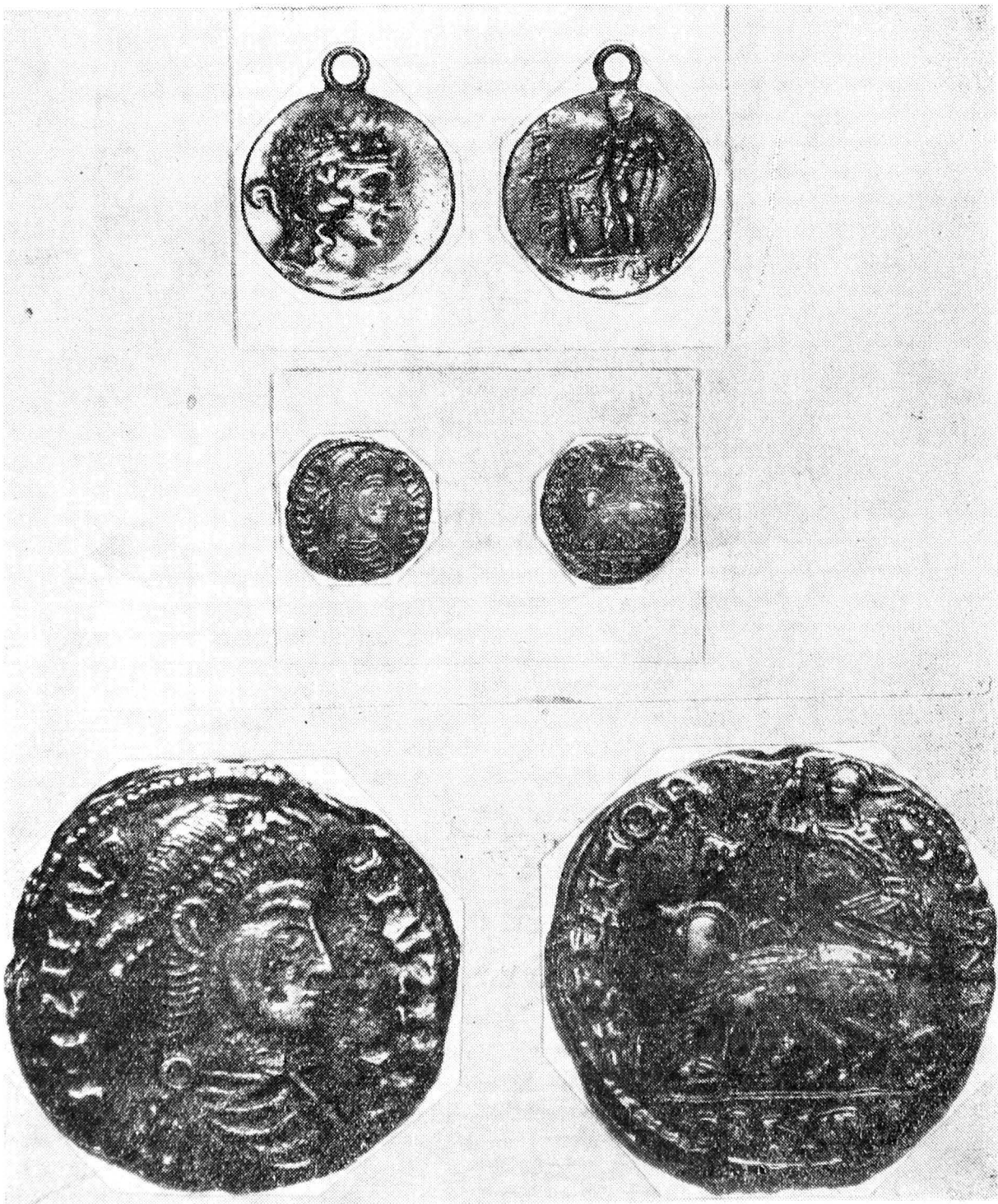
II. Ein Aureus von Otho aus Dulău, Bez. Timiş, Museum Reşiţa.

III. 38 kaiserzeitliche Münzen, von Trajan bis Valentinian, gefunden in der Zivilniederlassung neben dem Militärlager von Jupa (dem antiken Tibiscum), Bez. Caraş-Severin. Darunter auch eine barbarische Nachahmung einer Bronzemünze aus dem 4. Jh. Abb. 2—3. Museum Reşiţa.

IV. Ein in Pescari, Bez. Caraş-Severin, gefundener Denar von Severus Alexander, Muzeum Reşiţa.

V. Neun kaiserzeitliche Münzen, von Trajan bis Julian und ein Dekanumion von Justinus, gefunden in Pojejena, Bez. Caraş-Severin, Museum Reşiţa.

Fig. 1. Tetrادραhma thasiană de la Bocșa.

Fig. 2—3. Piesa de bronz barbară de la Jupa.